

Mező András

A felkelés elleni hadviselés a NATO-doktrínák alapján¹

10.17047/HADTUD.2015.25.1-2.83

Igen fontos az ágazati doktrínák közötti átjárhatóság. A NATO-doktrínák íróinak kezét elsősorban a politikai irányítók „fogják”. Ennek megfelelően a politikában tükröződnek a doktrínák és a doktrínákban is tükröződnie kell a mindenkori politikának.

A stratégia adja meg a doktrína megalkotásának céljait és a módszereket. Mindehhez a haderőfejlesztés biztosítja azt a többletet, amellyel végre lehet hajtani a stratégiában meghatározottakat. Az egész egy élő környezetbe helyeződik, tehát stratégiai szinten mindenkor feldolgozzák a folyamatban levő NATO-műveletek tapasztalatait. Fontos, hogy a doktrína azonnal megjelenjen a kiképzésben.

Ismeretes, hogy a tervezésben (és természetesen a műveletekben is) van egy-egy, egymást részben átfedő stratégiai, hadművelleti és harcászati szint. A globális kommunikáció növekvő súlya miatt manapság e szinteket egyre nehezebb megkülönböztetni. Új vonás, hogy a stratégiai szint lenyúlik a harcászati szintig.²

A szintek „keveredése” sehol másutt nem jellemző annyira, mint az aszimmetrikus műveletekben. A katonák napjainkban már nem annyira a háború és a béke kategóriáiban gondolkoznak, sokkal inkább a műveletekben. A *teljes spektrumú műveletek elmélete* szerint a spektrum a *teljes béke* állapotától a *termonukleáris háború* állapotáig terjed. Nem különböztetjük meg egyértelműen, hogy mikor kezdődik háború és mikor van „még” béke, csak „regisztráljuk”, hogy egyre sűrűbben repkednek a lövedékek és a háború állapotában találjuk magunkat.

A hadjárat témái (szakaszai) lehetnek: a nagyobb műveletek, a béketámogató műveletek, a felkelés elleni műveletek, a békeidős katonai szerepvállalás. Ezek alkotják a teljes spektrumú műveletek elemeit.

Hogyan működik ez az elmélet a valóságban? Példa az iraki háború, amikor 2003. január 1-jén még béke volt. Utána kialakítottak egy repüléstilalmi zónát Irak fölött, március 20-án pedig deklaráltak megkezdődtek a katonai műveletek. Április 9-én a szövetségesek elfoglalták Bagdadot, ezzel a támadó tevékenységek hirtelen lecsökkentek. Május 1-jén Bush elnök deklarálta a békét, de valójában ez csak egy politikai állapot volt, hiszen katonai szempontból fokozódó stabilizáló műveleteket kellett végrehajtani és egyre szervezettebb felkeléssel kellett szembenézniük az amerikai katonáknak. Mindeközben növekedett a támadó tevékenységek száma. Vagyis

1 Jelen közlemény a Magyar Hadtudományi Társaság, a Magyar Tudományos Akadémia Hadtudományi Bizottsága és a Nemzeti Közszerológiai Egyetem (NKE) által 2014. november 12-én az NKE HHK objektumának dísztermében *Az aszimmetrikus hadviselés* címmel szervezett szakmai-tudományos konferencián elhangzott nyilvános előadás hanganyagának szerkesztett változata.

2 Példa erre a „stratégiai tizedes” története, aki egy, a világsajtót bejárt fotó szerint örületes stratégiai hibát követett el az Abu Ghraib börtönben, amikor meztelen iraki foglyot poráron sétáltatott. Ez Irakban hatalmas felháborodást idézett elő és megrendítette az egész művelet támogatottságát.

nem „tisztá” állapot alakult ki. A teljes spektrumú műveletek során valamennyi tevékenység-összetevőre (ti. támadásra, védelemre, stabilizáló műveletekre stb.) sor kerülhet. Tehát – függetlenül a hadjárat adott szakaszától – a csapatok harcászati szinten minden tevékenységet egyszerre folytatnak.

A felkelés természete nem azonos az irreguláris tevékenységgel, hiszen annak a reguláris tartományban (ti. a diplomácia, a politika, a gazdaság, a vallás stb. terén) is komoly kiterjedése van. Eközben az irreguláris tartományban előbukkan a zavargás, a terrorizmus, a bűnözés, a felforgatás, továbbá olyan klasszikus katonai tevékenységek, mint a rajtaütés vagy a lesállítás. Nyilván a felkelés elleni műveletek sem lehetnek pusztán katonai tevékenységek.

Melyek a *felkelés* okai? Először is a sérelem, amelynek elsősorban az okait kell orvosolni. A felkelés sebezhető, mert a titkosság miatt csak korlátozottan tudnak hatni a lakosságra és nincs koherencia a felkelők propagandájában, de még belső kommunikációjában sem. A felkelők soha nem gazdag emberek, tehát olyan külső támogatókra szorulhatnak, akik megmászhatják a mozgalom ideológiai hátterét. Ha nincs külső támogató, akkor igyekeznek maguk megteremteni az anyagi alapokat bűnözés, kábítószer-termesztés, csempészet stb. révén.

A felkelés elleni műveletek középpontjában az államhatalmi eszközök állnak és döntő jelentőségű a politikai megoldás, de sokszor nincs kivel tárgyalni a politikai megoldásról.

Mik a katonák feladatai a felkelés elleni műveletek tervezésénél? Nos, egyensúlyban kell tartanunk a végcél, az eszközöket és a módszereket. A katonák fontos feladata, hogy megértessék a politikusokkal: e három összetevőnek egyensúlyban kell lennie egymással és az egyes összetevőknek arányosaknak kell lenniük a többivel.

Hogyan kapcsolódik a felkelés elleni műveletek stratégiai szintje a hadműveleti szinthez? Hadműveleti szinten három dolgot alkalmaz a NATO: a megtisztítást, a megtartást és az építést. Hogyan kapcsolódik a hadműveleti szint a taktikai szinthez? Úgy, hogy az első fázisban, amikor elsősorban támadó tevékenységeket folytatnak a csapatok, már akkor is előfordul, hogy egyidejűleg védelmi tevékenységet is folytatniuk kell. A megtartás alapvetően védelmi tevékenységeket jelent (kisebb ellenálló csoportok felszámolása, stabilizálás stb.).

A stabilizálási tevékenységek (a biztonsági szektor támogatása, alapvető közszolgáltatások, elsődleges kormányzati feladatok helyreállítása stb.) leírása szinte teljes egészében hiányzik a magyar szakirodalomból. Mit találunk a magyar doktrínákban ugyanezekben a szinteken? Mi hierarchiában gondolkodunk, ami ellentmond a NATO-felfogásnak – vélekedett az előadó. A mi doktrínarendszerünk tetején az Összhaderőnemi Doktrína áll, amely határozottan békéről (békeidőszaki műveletek, nem harci kiürítés stb.), háborúról (haditevékenységek, amelyek támadást és védelmet jelentenek) és válságkezelő műveletekről (amelyek részei a felkelés elleni műveletek) szól. Vagyis a magyar doktrínarendszerben egészen máshol találjuk a felkelés elleni műveleteket, mint a NATO-éban.

Az összhaderőnemi műveleti doktrína is elismeri, hogy a műveletek (ti. a harci, a biztonsági, a válságreakáló, a békeidőszaki műveletek), a krízisek nem „tisztán” kapcsolódnak a konfliktus valamelyik pontjához. A különböző krízisek pedig ezek

kombinációiból mozaikszerűen állnak össze. Ez már hasonlít a NATO felfogásához, de a terminológiában akad egy kis gond. A magyar terminológia ugyanis bevezette az *biztonsági műveletek* fogalmát, ami a NATO-ban alkalmazott *felkelés elleni műveletek* fogalmának „helyén” van. A válságreagáló műveleti doktrína az irreguláris fenyegetést állítja a középpontba és azt ajánlja, hogy ezt közvetlen (semlegesítés) és közvetett módszerekkel (segítségnyújtás, támogatás leépítése stb.) kell felszámolni.

Az ÁLT/59-es szakasz harcszabályzat ír harcászati szinten a felkelés elleni műveletekről. Ez is ellentmond a NATO-felfogásnak, mert ott a felkelés elleni művelet hadműveleti szint (vagyis a hadjárat egyik szakasza).

A magyar doktrína nem foglalkozik a stabilizálási tevékenységekkel. Kiadás előtt állnak a század és a zászlóalj harcszabályzatok, amelyekben már megtaláljuk a stabilizációs tevékenységeket (ide sorolják az irreguláris tevékenységeket is), de a NATO-hoz képest eltérő tartalommal. A válságreagáló műveletek: a békeműveletek, a migráció kezelése, a konfliktus-megelőzés. Nem valószínű azonban, hogy ezek a zászlóalj- és a századszint problémái.

A magyar szabályozórendszer tehát csak nagyon lassan és ellentmondásosan követi le a doktrínális változásokat. A felkelés elleni műveleteket még mindig nem tekinti a hadjárat szakaszának, azokra elszigetelt jelenségként tekint, amelyekre már nem érvényesek a hagyományos harctevékenységek sajátosságai.